

М-р Марјан Боџданоски

КАРАКТЕРИСТИКИ И ОБЛИЦИ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

АПСТРАКТ

Во трудот се прави осврт на трговијата со луѓе како светски проблем. кој еднакво ги погодува како државите кои се наоѓаат во период на економска и општествена транзиција, така и индустриски развиените држави. Како облик на организиран криминал, трговијата со луѓе не е ограничена на територијата на само една држава. Овој феномен ги опфаќа фазите на врбување, транспорт и експлоатација на жртвите кои во различни облици се случуваат на територијата на државата на потекло, транспорт и крајна дестинација.

Феноменот трговија со луѓе посебно ги погодува жените и децата, како последица на новата општествена и политичка реалност. „Феминизацијата на сиромаштијата”, т.е. слабата застапеност на жените и нивната

Marjan Bogdanovski, M. Sci

CHARACTERISTICS AND FORMS OF HUMAN TRAFFICKING

ABSTRACT

This article presents human trafficking as a global issue that affects not only the countries in a state of economic and social transition but also the industrially developed countries. As a form of organized crime, human trafficking is not limited to the territory of just one state. This phenomenon comprises of stages such as coercion, transport and exploitation of the victims which in their most diverse forms take place in the countries of origin, transport and final destination.

The phenomenon of human trafficking affects women and children the most and all due to the new social and political reality. The so-called feminization of poverty and the small numbers of women as well as their discrimination on the labor market is typical of transitioning countries. This, together with the restrictive immigra-

дискриминација на пазарот на работа, посебно е карактеристична за државите во периодот на транзицијата. Ова, заедно со рестриктивната имиграциска политика на западно-европските држави и општествено-економските услови е една од најчестите причини за трговијата со жени на Балканот.

Трговијата со луѓе е повеќеслоен, комплексен и динамичен општествен феномен кој бара сеопфатен (правен и општествен) пристап на проблемот, односно примена на ефикасни мерки на планот на превенцијата, сузбивањето, казнувањето на сторителот и заштита на жртвата, со задолжителна меѓусебна соработка на државите.

Клучни зборови: трговија со луѓе, Балкан, жртви

tion policy of the Western-European countries and the socio-economic conditions is one of the most common reasons for the trafficking of women in the Balkans.

Human trafficking is a multi-layered, complex and dynamic social phenomenon which calls for a more comprehensive (legal and social) approach to the problem, i. e. application of efficient measures when it comes to the prevention, suppression, punishment of the perpetrator and the protection of the victim with the mutual and compulsory cooperation of the countries involved.

Key words: Human trafficking, the Balkans, victims

1. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

Секоја година илјадници луѓе (мажи, жени, деца) стануваат жртви на неморална, организирана трговија со луѓе. Фактот дека во 21-от век постои ропство во форма на трговија со луѓе е податок кој мора да не загрижи. Последниот извештај на Канцеларијата на ОН за дрога и криминал (UNODC) укажува дека во светот речиси да нема држава која не е погодена од овој проблем.

Трговијата со луѓе и во векот на напредна технологија претставува проблем од светски размери, кој ги погодува економски нестабилните држави. Од таквите држави младите луѓе на сите начини се обидуваат да заминат, во желба да ги решат основните егзистенцијални прашања. Целта им се т. н. ветени држави, државите со стабилна економија.

Трговијата со луѓе претставува еден од најделотворните видови на организираниот криминал. Високите профити и нискиот степен на ризик преставуваат клучни фактори кои придонесуваат за вклучување на се повеќе актери во синџирот на трговијата со луѓе. Светската организација на трудот проценува дека, на глобално ниво, годишната заработувачка од овој облик на криминална активност изнесува повеќе од 33 милијарди американски долари и дека со неа се опфатени околу 2, 4 милиони луѓе, од кои преку 95% се жени¹.

Глобалните трендови на трговијата со луѓе се: 1. четири милиони луѓе годишно се жртви на трговијата со луѓе, најголем дел од тоа се жени, 2. неколку стотини илјади жени, жртви на трговија со луѓе, годишно стигнуваат во Западна Европа; 3. се проценува дека годишната добивка од трговијата со жени поради сексуално искористување ја надминува бројката од 12 милијарди американски долари; 4. трговијата со луѓе е доходовен меѓународен бизнис, кој носи голем профит, лимитиран ризик и благи казни.

Секоја година, околу 200. 000 луѓе се незаконски доведени во Европа, од кои најголемиот број се наменети за сексуално искористување. 80% од жртвите на трговијата со луѓе преку меѓународните граници се жени, а 70% од тие жени и девојки се продадени за сексуално искористување².

Процените на меѓународните организации за распространетоста на присилната работа и трговијата со деца се застрашувачки. Меѓународната организација на трудот (МОП) проценува дека:

- 246 милиони вработени деца има помеѓу 5 и 17 години;
- 179 милиони деца работат најтешки работи;
- 111 милиони деца под 15 години работат опасни работи;
- 8, 4 милиони деца се опфатени со трговијата со деца и, во таа смисла, присилени на различни облици на работа, учество во вооружени судири, присилени на проституција, порнографија и други незаконски активности,
- Околу 30. 000 деца - војници се вклучени во преку 30 конфликтни подрачја ширум светот. Некои се помлади и од 10 години. Децата воглавно директно учествуваат во воените дејствија, додека девојчињата се присилени на проституција, или пак стануваат „жени - војници“³.

Податоците од Меѓународната организација за миграција (ИОМ) зборуваат дека „120. 000 жени и деца се трафикуваат во државите на Европската унија, секоја година, главно преку Балканот“⁴.

¹ Vukolić. B. 2008, Međunarodnopravni okvir zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima, Revija bezbednost, str. 31

² http://wiki.velv.hr/wiki/index.php/Trgovina_ljudima, 2008

³ Vesna Nikolić-Ristanović; trgovina ljudima u Srbiju, viktimolosko drustvo, OEBS, 2004

⁴ Limanowska, B. (2002) *Trafficking in Human Beings in Southeastern Europe*,

⁵ NICEF/UNOHCHR/OSCE – ODIHR.

Според податоците на УНИЦЕФ, секоја година ширум светот околу 1. 200. 000 деца се жртви на трговија со луѓе, а тој број константно се зголемува. Трговијата со деца, која се смета за едно од најтешките злосторства, е проблем со кој посебно се соочува Романија, држава од каде што најголем број деца заминуваат во „заробеништво». Статистиката покажува дека во 2007 година повеќе од 100. 000 деца ги напуштиле своите домови и заминале во странство во потрага по работа⁵.

Меѓу државите во нашето непосредно соседство, но и пошироко, меѓу државите од Источна и Централна Европа, Бугарија е една од најголемите „извознички» на трафикувани жени. Се проценува дека околу 10. 000 бугарски жени станале жртви на трговијата во последните години. Притоа, трговијата со жени е најинтензивна во деловите кои се најблиски до границата.

Според UNODC (Биро на ОН за борба против дрога и криминал) Албанија и Бугарија, заедно со Унгарија, Италија, Полска и Тајланд, се наоѓаат „водечките» држави од кои потекнуваат лицата со кои се тргува. Бугарија е транзитна држава за лицата кои потекнуваат од Романија, Молдавија и Русија - до Грција и Турција. Жртвите главно завршуваат во некои од 137-те држави кои се нивни крајни дестинации. Тука спаѓаат Белгија, Германија, Грција, Израел, Италија, Јапонија, Холандија, Тајланд, Турција и САД.⁶

Р. Македонија, главно, се смета за држава - транзит кога е во прашање трговијата со жени. Баровите, кои ја вклучуваат и проституцијата, почнаа да се отвораат на Косово во 1999 година, т. е. непосредно по завршувањето на војната и доаѓањето на 45. 000 војници на КФОР. На тој начин, Косово, кое порано главно беше транзитна зона, е трансформирано во дестинација на трафикувани жени⁷. Според податоците на Меѓународната организација за миграција, 56% од жените на кои им е дадена помош на Косово дошле таму преку Србија, 30, 63% преку Р. Македонија, додека 8, 75% дошле преку Црна Гора⁸.

Истражувањето кое било базирано на прашалник кој го пополниле 41 невладин организација од различни делови на светот (повеќе од половина, т. е. 21 организација биле од Европа) покажа дека жртвите на трговијата со луѓе се подвргнати на следните облици на насилство: 1. психичко насилство; 2.

⁵ Aidrom - humanitarna organizacija, Bukurest, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=11&dd=19&nav_id=329563

⁶ Извештајот на 128 страници претставува прв обид на ова организација со седиште во Беч да направи анализа на глобалниот модел на трговијата со луѓе врз база на податоци од 113 различни институции за периодот од 1996-2003 година. Во извештајот државите се рангираат по степени од 1 до 5, од „многу ниско“ до „многу високо“ како држави на потекло, транзит и крајни дестинации на трговијата со луѓе. *Trgovina ljudima: Globalni modeli*, Sofia Echo - 25/04/06; *Ured UN-a za borbu protiv droge i kriminala*, Washington File, UPI - 24/04/06; AP - 23/04/06) <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/hr/features/setimes/features/2006/04/25/feature-01>

⁷ Бачановиќ, О (2001) Жени жртви на трговија со луѓе, Годишник на Факултетот за безбедност, Скопје, стр. 110

⁸ Vesna Nikolić, Ristanović, *Trgovina ženama u Srbiji i okolnim yemljama: obim, karakteristike i uyroci*, Temida, april, 2002, str. 5

постојан страв од полициско апсење; 3. физичко насилство; 4. незаконско лишување од слобода; 5. нередовно плаќање/плаќање помалку од договорениот износ/потполно отсуство на плаќање, 6. силување и други облици на сексуално насилство; 7. работен ден во траење подолг од 12 часа; 8. должничко ропство; 9. одземање на документи⁹.

Трговијата со луѓе е дефинитивно „бизнис на иднината», кој полека и сигурно ја става во втор план трговијата со наркотици и останатите нелегални активности. Зошто е тоа така, произлегува од фактите што кокаинот, хероинот и другите видови наркотици после продажбата се губат, бидејќи можат да се продадат само на еден корисник. Човекот, жената и децата во овој „бизнис» се суровина која повеќе пати се употребува и експлоатира на повеќе начини (проституција, питачење, трговија со органи ...). Неколку илјади жени и деца стигнуваат во Западна Европа како жртви на трговија со луѓе од слабо развиените држави - Молдавија, Украина и други источноевропски држави. Се проценува дека годишната заработувачка од експлоатацијата на жените преку проституцијата е поголема од 12 милијарди долари. Жртвите преживуваат тешко психо-физичко насилство, кое може да трае со години.

Жртвите можат, како и секоја друга стока, да бидат препродавани на неколку пати на разни бордели или банди во разни градови или држави, или пак да останат во рамките на еден синџир и да бидат упатувани на нови сексуални пазари. Покрај жените, во последните неколку години во пораст е врбувањето на мажи и деца. Мажите завршуваат како работници без било каков надомест во разни држави по светот, или служат како стока за трговија со органи¹⁰ (за еден витален орган може да се добие и до 300.000€)¹¹. Децата, на трговците со

⁹ Wijers, M., Lap-Chew, L. (1997) *Trafficking in Women: Forced Labour and Slavery-like Practices in Marriage, Domestic Labour and Prostitution*, Utrecht: STV, стр. 98-99.

¹⁰ Трговијата со човечки органи претставува специфичен и комплексен феномен кој се појави во текот на последните две децении на 20-от век како придружа појава на напредок на трансплатационата медицина. Поради недостатоци на органи трансплатационата медицина станува жртва на сопствениот успех. Во осумдесеттите години на минатиот век се појави трансплатациониот туризам кога богатите Азијати патуваа за Индија и другите делови на Југоисточна Азија да примат органи од сиромашни донатори. Меѓународните криминални организации идентификувале јаз помеѓу понудата и побарувачката на органи како нов извор на приходи врбувајќи ги и приморувајќи ги луѓето од најсиромашните и маргинализираните групи од населението да заработат продавајќи ги своите органи. Одземањето на човечки орган и делови од телото е вид на ропство чии жртви се експлоатирани така што им е одземен орган од организмот или дел од телото. Saša Mijalković, „Vidovi i oblici trgovine ljudima”, *Temida*, vol. 8, br. 1, mart 2005, str. 41. како резултат на сиромаштијата, младите луѓе на територијата на источна Европа ги продавале бубрезите за цена во распон од 2500 до 3000 американски долари, додека примачите за истите плаќале 100.000 до 200.000 долари по трансплатација. За состојбата да биде уште полоша, после илегалните трансплатации здравствената состојба на донаторите се влошува заради недостаток на соодветна медицинска опрема после операцијата и тешките услови на живот. Поголемиот број од илегалните донатори на крајот е приморан да живее на дијализа и да чекаат трансплатација на бубрези. Исто така не е ретка појавата да на поединците им се одземаат органи за да го подмират долгот кон криминалните организации. Жртвите на трговијата со луѓе во многу случаи постануваат илегални донатори на органи. Обично тоа се потрошени жртви на сексуална и работна експлоатација. Lukic, Iva, *trgovina ljudskim organima. Revija Bezbednost* 2008, 8/08 стр. 6 и 7

¹¹ Dr Bjelajac Z, 2008, *Moderno ropstvo*, Beograd, стр. 47

луѓе, им служат за питачење, за трговија со органи, и без било какво притеснување ги користат за сексуална експлоатација, за задоволување на сексуалните потреби на разни болни умови.

2. ФАКТОРИ КОИ ЈА „ХРАНАТ» ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

За успешно остварување на своите цели, трговците со луѓе ги користат новите технолошки средства за транспорт, за комуникации, како и голем број од медиумите. Најчесто се користи интернетот. Некои компании во развиените држави дури одат и надвор од дозволените граници. Не само што даваат огласи во весниците, туку и објавуваат фотографии на жени кои сакаат да се омажат за богат човек - на интернет. Трговијата со луѓе исто така се гледа и низ т. н. „pleasure tourism”, уживање во туризмот. Државите од Третиот свет, кои многу зависат од туристичките приходи, настојуваат да занемарат се што придонесува за тие проблеми. Во контекст на ова, во Кенија туризмот се базира на трговијата со луѓе. За да се задоволи растечкиот број на туристите, жените и девојките се донесуваат дури од соседните држави, како што е Уганда¹².

Без сомнение, IDB (International Development Bank), како и мултинационалните финансиски институции се исто така одговорни за трговијата со луѓе, поддржувајќи ги државите вклучени во таа дејност, игнорирајќи ги социјално-етичките последици. Меѓу развиените држави, Германија е држава која е најмногу вклучена во таквиот вид туризам. Помеѓу 200. 000 и 400. 000 Германци годишно патуваат во државите од Блискиот Исток, најчесто во Тајланд и Филипини, со цел „добар провод». Во Тајланд има помеѓу 1, 5 милиони жени вработени во многу понижувачки услови (проституирање). 800. 000 од нив се малолетнички. На Филипините, бројот на малолетнички е помеѓу 30. 000 и 60. 000. Во тие држави болестите, како што се ХИВ-АИДС, се многу распространети. На пример во Тајланд, 80% од жените кои работат на тој начин се инфицирани со ХИВ. Според податоците на Светската здравствена организација, во наредните неколку години ќе има преку 40 милиони АИДС инфицирани пациенти. Мултинационалните организирани групи кои се занимаваат со трговија со луѓе претежно применуваат два метода. Првиот е да ги донесат жените и малолетничките кои се малтретирани во развиените држави; вториот е ветување за добри плати, добри работни услови и просперитет на очајните сиромашни луѓе, после што се присилени да се согласат на незамисливи работи. Резултат од сето ова е растечката побарувачка за жени и девојчиња од други држави во развиените општества, каде што браковите се избегнуваат¹³.

¹² Issue 51 The fountain Magazine, 2008, Globalna trgovina ljudima <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=24927>

¹³ Issue 51 The fountain Magazine, 2008, Globalna trgovina ljudima, <http://www.bosnjaci.net/prilog>.

Според податоците на ОН, милион малолетници учествуваат во глобалниот пазар на трговија со луѓе.

3. ОПСЕГОТ И КАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА РОПСТВОТО НА МОДЕРНОТО ВРЕМЕ

Заедничка особина на сценаријата на трговијата со луѓе е употреба на сила, измами и изнудување со цел искористување на лицето заради заработувачка. Жртвата може да биде подвргната на искористување за работа, сексуално искористување, или и на двете искористувања. Искористување на работата вклучува ропство, присилна работа и должничко ропство. Сексуалното ропство обично вклучува малтретирање во рамките на комерцијална сексуална индустрија. Во останатите случаи жртвите се искористуваат во приватни куќи, од страна на поединци кои често бараат и секс и работа. Употребата на силата или изнудата може да биде физичка и насилна или психолошка.

Постојат голем број на проценки за опфатот и големината на ропството на модерното време. Меѓународната организација (ILO), агенција на ОН задолжена за решавање на прашања за работните стандарди, вработување и социјална заштита, проценува дека во секој момент 12, 3 милиони луѓе се изложени на присилна работа, должничко ропство, присилна работа на деца и на сексуално ропство. Останатите процени се движат од 4 до 27 милиони.

Според истражувањето кое го финасирало американската влада и е завршено во 2006 година, отприлика 800. 000 луѓе се жртви на трговијата преку националните граници. Овој број не вклучува милиони луѓе кои се тргуваат во сопствената држава. Околу 80% од жртвите кои се тргуваат преку националните граници се жени и девојки, а дури 50% од нив се малолетни. Поголемиот број од жртвите кои се тргувани надвор од државата се жени присилени на комерцијално сексуално искористување. Овие бројки не вклучуваат милиони жртви, жени и мажи во цел свет кои се тргуваат во рамките на нивните држави, главно заради присилна работа или должничко ропство.

Трговците со луѓе се фокусирани на ранливата групација, честопати на деца и млади жени, а триковите им се немилосрдни, смислени како да измамат, изнудат и да ја придобијат девербата на потенцијалните жртви. Многу често настапуваат со ветувања за подобар живот после склучувањето на брак, вработување, или пак, со можностите за образование.

Националностите на жртвите на трговијата со луѓе се бројни колку и културите во светот. Некои ги напуштаат државите во развој во потрага по подобар живот благодарение на неквалификуваните дејности во богатите

држави. Останатите стануваат жртви на присилна или должничка работа во сопствената држава. Жените, надевајќи се на подобра иднина, склони се да ги прифатат ветувањата за запослување во странство како дадилки, келнерки или манекенки. Тие дејности трговците на луѓе ги претвораат во ноќна мора на жените - проституција без излез. Некои семејства ги даваат децата на возрастни лица, често роднини, кои им ветуваат образование и можности, но место тоа децата ги продаваат заради искористување.

4. ГЛАВНИ ОБЛИЦИ НА ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

1. Присилна работа¹⁴

До присилна работа, во поголемиот број случаи, се доаѓа кога без-обзирните работодавачите ги искористуваат дупките во законите и ги искористуваат ранливите работници. Тие работници уште повеќе се изложени на присилна работа поради невработеност, сиромаштија, злостор, дискриминација, корупција, политички судири и културолошкото прифаќање на оваа практика. Доселениците се посебно загрозени, но и некои лица и во сопствената држава се присилени на работа. Жените жртви на присилна работа или ропство, посебно жените и девојките кои работат како куќни помошнички, честопати се сексуално искористувани.

Присилната работа е облик на трговија со луѓе кое може тешко да се препознава и да се процени одво рамките на сексуалната трговија. Таа не мора да вклучува иста криминална мрежа која заработува од транснационалната трговија со секс. Наместо тоа, можат да вклучуваат поединци кои било каде ги подвргнуваат - од еден до стотина работници - на недоброволно ропство, можеби по пат на присилна или изнудена работа во домот.

2. Должничко ропство

Еден од облиците на присилба или изнудување е употребата на должнички однос или долг со кој одредено лице се држи во потчинета положба. Тоа, во законот или политиката, се нарекува „должничка работа» или „должничко ропство». Тоа, според американскиот закон, е казниво, а во Протоколот на ОН за трговија со луѓе е дефинирано како облик на искористување поврзан со трговијата со луѓе. Многу работници во целиот свет стануваат жртви на должничко ропство кога трговците или ловците на работници незаконски го искористуваат првобитниот долг на работникот, кој настанал во рамките на условите за вработување, или кога работниците ќе наследат долг.

¹⁴ Izvestaj o trgovini ljudima, 2008 http://zagreb.usembassy.gov/root/pdfs/trafficking_reports/trafficking_report_2008.pdf

3. Должничко ропство и недоброволно ропство помеѓу работниците мигранти

Изложеноста на работниците - мигранти на трговија со луѓе е особено потресно, имајќи предвид што таа популација во некои региони е прилично голема. Можат да се забележат три можни причини: 1) кршење на договорот; 2) несоодветни локални закони кои ги уредуваат регрутирањето и вработувањето на работниците – мигранти; и 3) намерно наметнување на превисоки и често незаконски трошоци и долгови на тие работници во државата, често со соучество и поддршка на агенциите за вработување и на работодавачите во дадената држава.

4. Ропство на куќните помошници

Куќните помошници можат да паднат во стапица на ропство со употреба на сила или изнуда, како што е физичкото (вклучително и сексуалното) или емоционално малтретирање. Децата се посебно загрозени. Ропството на куќните помошнички е посебно тешко да се открие бидејќи се склучува во домовите на кои прописите на властите не се однесуваат. На пример, во некои богати држави во Азија и Среден Исток постои голема побарувачка за куќни помошнички кои, кога - тогаш стануваат жртви на ропство.

5. Присилна работа на деца

Повеќето меѓународни организации и национални закони дозволуваат децата законски да се занимаваат со полесна работа. Спротивно на тоа, сите држави во светот сакаат да ги искоренат најтешките облици на детска работа. Продажбата и трговијата со деца и нивното присилување на должничка или присилна дејност се едни од најтешките облици на детска работа. Секое дете кое е подвргнато на недоброволно ропство, должничко ропство, ропство со употреба на сила, измама или изнуда, е жртва на трговија со луѓе, без разлика на местото каде што искористувањето се одвива.

6. Деца - војници¹⁵

Војувањето на децата е единствен и тежок облик на трговија со луѓе, кој вклучува незаконско регрутирање на деца со употреба на сила, измама или изнуда, при што се искористува нивната работа или сексуално се малтретираат на подрачјето на судирите. Таква незаконска практика можат да спроведуваат владините сили, паравоените формации или востаничките групи. УНИЦЕФ проценува дека, во повеќе од триесет вооружени судири во светот, моментално се искористуваат повеќе од 300. 000 деца помлади од 18 години. Иако поголем дел од децата - војници се на возраст од 15-18 години, некои од нив се и од 7-8 години.

¹⁵ Izvestaj o trgovini ljudima, 2008 http://zagreb.usembassy.gov/root/pdfs/trafficking_reports/trafficking_report_2008.pdf

Многу деца се грабнати за да станат борци. Останале на незаконски начин присилно да служат во војска. Многу млади девојки се присилени да се омажат или да имаат сексуални односи со војниците, при што се изложени и на несакана бременост.

Децата - војници се глобален феномен. Тој проблем е најизразен во Африка и Азија, но вооружените групи во Северна и Средна Америка и на Блискиот Исток, во подрачјата на судирите, исто така незаконски ги користат децата. Сите држави мораат да соработуваат со меѓународните организации и со невладините организации за преземање на итни мерки во разоружувањето, демобилизацијата и реинтеграцијата на децата - војници.

7. Трговија со секс и проституција

Трговијата со секс¹⁶ претставува значаен дел од целокупната трговија со луѓе во поголемото транснационално ропство денес. Американската влада, во 2003 год. , заведе цврст став против проституцијата со својата политичка одлука во која се вели дека проституцијата сама по себе е штетна и понижувачка. Претворањето на луѓето во дехуманизирана стока ја прави околината погодна за трговија со луѓе¹⁷. Во широкиот спектар на модели на експлоатација доминираат облиците на т. н. „секс индустрија», односно организираната проституција, организирање на порнографски претстави, изработка и дистрибуција на порнографски материјали и слични активности, што се доведува во врска со трговијата со луѓе и криумчарењето на мигранти. Сексуалната експлоатација на луѓето претставува масовна експлоатација на нивното тело, односно половиот и сексуалниот идентитет и интегритет заради задоволување на нагонските и патолошките потреби на неодреден бој лица, при што се остварува одредена противправна корист¹⁸.

8. Децата кои се искористуваат заради комерцијален секс

Секоја година повеќе од два милиони деца се искористуваат во глобалната комерцијална трговија со секс. Многу од тие деца се заробени во проституција. Комерцијалното сексуално искористување на децата е трговија, без разлика на околностите. Меѓународните договори и протоколи обврзуваат на криминализација на комерцијалното сексуално искористување на децата. Ко-

¹⁶ Врската на секс индустријата со трговијата на луѓе е очигледна: сексуалната експлоатација на жртвите на трговијата со луѓе најчесто се одвива низ организирана проституција или порнографија, а „проститутките“ или „стриптизетите“ често се актуелни или потенцијални жртви на трговијата со луѓе. Станува збор за тн. Класични проститутки, хотелски проститутки, барски стриптизети, тн. „Еротски“ иметници и др.

¹⁷ Izvestaj o trgovini ljudima, 2008 http://zagreb.usembassy.gov/root/pdfs/trafficking_reports/trafficking_report_2008.pdf

¹⁸ Mijalković, S. (2005) Trgovina ljudima, Beograd: Beosing, стр. 209

ристењето на децата во комерцијалната трговија со секс е забрането со американскиот закон и со Протоколот на ОН за трговија со луѓе.

9. Туризам заради секс со деца

Туризмот заради секс со деца вклучува лица кои патуваат од својата држава, најчесто држава во која сексуалното искористување на децата е незаконско или културолошко неприфатливо, во друга држава каде се впуштаат во комерцијален сексуален чин со деца. Туризмот заради секс со деца е срамна напад на достоинството на децата и облик на насилно малтретирање на децата. Ова малтретирање може да има страшни последици кај децата, а тие можат да вклучат долготрајни физички и психолошки трауми, болест, завист од дрога, несакана бременост, општествено исклучување, а можеби и смрт¹⁹.

5. МЕЃУНАРОДНО - ПРАВНА РАМКА ЗА ЗАШТИТА НА ЖРТВИТЕ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Феноменот трговија со луѓе за прв пат е разгледуван на меѓународно ниво кон крајот на 19-от век, во серија меѓународни конференции, а проблемот во тоа време е нарекуван „бело ропство». Првиот меѓународен договор кој се однесува на сузбивање на трговијата со луѓе е потпишан во Париз 1904 година (Wijers i Lar'Chew 1997). Во наредните години, проблемот на трговијата со луѓе привлекувал се поголемо внимание и стана предмет на повеќе меѓународни договори. Еден од нив е Конвенцијата на ОН за сузбивање на трговијата со луѓе и експлоатација на други во проституција (1949).

Во последните години на дваесеттиот век се преземени повеќе синхронизирани и координирани активности на меѓународни организации на планот на спречување на понатамошното ширење на феноменот на трговијата со луѓе. Конвенцијата на ОН против транснационалниот организиран криминал, усвоен во 2000 година, и Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, посебно на жени и деца (во понатамошниот текст: Палермо протокол), претставуваат најзначајно помрднување кон дефинирањето на феноменот на трговијата со луѓе и мерките кои се неопходни да се преземаат за да се спречат овие активности²⁰.

Конвенцијата и Протоколот од Палермо им посветуваат внимание на одредбите за превенција и спречување на соработката на државите потписнички, и даваат дефиниција на поимот „трговија со луѓе». Според Прото-

¹⁹ Izvestaj o trgovini ljudima, 2008 http://zagreb.usembassy.gov/root/pdfs/trafficking_reports/trafficking_report_2008.pdf

²⁰ Текстот на Конвенцијата на ОН е достапен на : Интернет,

^hhttp://www.unjain.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf. Пратечкиот протокол е достапен на: Internet, <http://untreaty.un.org/English/TreatyEvent2003/Texts/treaty2E.pdf>.

колот, сите држави потписнички се обврзани да развијат национален план за превенција, забрана и казнување на трговијата со луѓе.

Повеќе препораки поврзани со спроведување на акција против сексуална експлоатација и трговијата со луѓе, посебно на децата, се усвоени во рамките на Советот на Европа. Најважниот документ – Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговијата со луѓе, е заклучен во 2005 година²¹. Документот е насочен, пред сè, на заштитата на жртвите и почитување на нивните човекови права, со цел пронаоѓање соодветна рамнотежа помеѓу прашањата кои се однесуваат на заштитата на правата на жртвите и кривичното гоњење. Се применуваат на сите жртви на трговијата подеднакво – жени, мажи и деца, на сите облици на експлоатација (на сексуална експлоатација, присилна работа, ропство, присилување на питачење, служење во војска, отстранување на органи), како и на сите облици на трговија на луѓе. Иако во основата на овој документ се наоѓаат одредби од Палермо протоколот, Конвенцијата на Советот на Европа оди чекор понапред, зашто предвидува воспоставување на механизми на надзор кој треба да го гарантира спроведувањето на нејзините одредби, во вид на експертска група за сузбивање на трговијата на луѓе – GRE-TA. За првите десет држави кои ја ратификувале, Конвенцијата стапила на сила на 1 февруари 2008 година²².

²¹ текстот на Конвенцијата на Советот на Европа е достапен на Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=197&CM=1&CL=ENG>.

²² Vukolić. B. 2008, Medunarodnopravni okvir zaštite i pomoći žrtvama trgovine ljudima, Revija bezbednost, str. 32

ЛИТЕРАТУРА:

1. Aidrom-humanitarna organizacija, Bukurest, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=11&dd=19&nav_id=329563
2. Бачановиќ, О (2001) Жени жртви на трговија со луѓе, Годишник на Факултетот за безбедност, Скопје,
3. Bjelajac Z, Moderno ropstvo, Beograd, 2008
4. Vukolic. B. 2008, Medunarodnopravni okvir zastite i pomoci zrtvama trgovine ljudima, Revija bezbednost
5. Vesna Nikolic, Ristanovic, Trgovina ženama u Srbiji i okolnim zemljama: obim, karakteristike i uzroci, Temida, april, 2002
6. Wijers, M. , Lap-Chew, L. (1997) Trafficking in Women: Forced Labour and Slavery-like Practices in Marriage, Domestic Labour and Prostitution, Utrecht: STV, стр. 98-99.
7. Vintileanu, I. , Babovic, B. (ur.) (2001) *Krijumčarenje ljudi:krijumčarenje žena i dece*, Beograd, CUPS,
8. Vukolic. B. 2008, Medunarodnopravni okvir zastite i pomoci zrtvama trgovine ljudima, Revija bezbednost.
9. Vesna Nikolic-Ristanovic; trgovina ljudima u Srbiju, viktimolosko drustvo, OEBS, 2004
10. Issue 51 The fountain Magazine, 2008, Globalna trgovina ljudima <http://www.bosnjaci.net/prilog.php?pid=24927>
11. IOM Report, Bulgaria, 2000.
12. Izvestaj o trgovini ljudima, 2008 http://zagreb.usembassy.gov/root/pdfs/trafficking_reports/trafficking_report_2008.pdf
13. Lukic, Iva, trgovina ljudskim organima. Revija Bezbednost 2008, 8/08
14. Limanowska, B. (2002) *Traffic kingin Hman Beings in Southe astern Europe*, UNICEF/UNOHCHR/OSCE – ODIHR.
15. Mijalkovic, S. (2005) Trgovina ljudima, Beograd: Beosing
16. Trgovina ljudima: Globalni modeli, Sofia Echo - 25/04/06;
- Ured UN-a za borbu protiv droge i kriminala, Washington File, UPI - 24/04/06; AP - 23/04/06) <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/hr/features/setimes/features/2006/04/25/feature-01>
17. <http://www.atc.org.yu/data/File/Trgovina%20ljudima/trgovina%20ljudima.pdf>
18. http://www.atc.org.yu/data/File/Trgovina_ljudima/trgovina_ljudima.pdf
19. http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf
20. <http://untreaty.un.org/English/TreatyEvent2003/Texts/treaty2E.pdf>.
21. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=197&CM=1&CL=ENG>.
22. http://wiki.velv.hr/wiki/index.php/Trgovina_ljudima, 2008